

STATSRÅDETS
SVENSKA
SPRÅKNÄMND

Språkråd

Allmänord och termer i kommunikation.....	3
Ny sekreterare för nämnden	4
Att översätta avtal	5
Aktuella termer – transsexualitet och könstillhörighet.....	8
Helsingforsregionen och huvudstadsregionen – så lika, men ändå inte.....	10
Slaftips	11
Nämnden rekommenderar	12
På nya platser	12
Språkvårdsdag på Hanaholmen	13

Statsrådets svenska språknämnd finns på adressen

www.vnk.fi/spraknamnden

På webbplatsen finns information om nämnden och om dess verksamhet och sammansättning. Där hittar du också alla nummer av Språkråd i pdf-format från och med Språkråd 1/2001. På webbplatsen finns dessutom nämndens rekommendationer, handboken Svenskt lagspråk i Finland (Slaf) och mallar och ordlistor.

Frågor och initiativ till Statsrådets svenska språknämnd

kan sändas per e-post.

I principiella frågor som gäller svenskt lag- och förvaltningspråk i Finland kan nämnden även konsulteras muntligen via sekreteraren, tfn 0295160384.

Prenumerationer på Språkråd, adressändringar och annulleringar:
per e-post eller post. Se kontaktinformation nedan.

Språkråd distribueras i tryckt form per post och i pdf-format per e-post.

Språkråd sänds gratis till beställaren.

Redaktör: Kitty Fogelholm

Ombrytning: Anja Järvinen

Illustrationer: Anita Strandberg

Kopiering: Statsrådets kansli, upplaga 1 100 ex.

Kontaktinformation:

Statsrådets svenska språknämnd

Svenska språkenheten

PB 23, 00023 STATSRÅDET

spraknamnden@vnk.fi

Tfn sekreteraren 0295160384

ALLMÄNORD OCH TERMER I KOMMUNIKATION

***Pandemi, tsunami* och *genmodifiera* är facktermer som blivit så frekventa i allmänspråket att de avterminologiserats. Exemplet gavs av Åsa Holmér, terminolog på Terminologicentrum TNC i Sverige. Vid ett seminarium för översättare talade hon om hur facktermer blir allmänord och hur det går till i terminologiarbete när allmänord väljs till facktermer. Terminologiarbetet exemplifierade hon bl.a. med de terminologiserade allmänorden *brukare* och *boende*.**

Allmänspråk och fackspråk har olika karaktär. Allmänord har ofta en bred betydelse, medan facktermerna är starkt avgränsade och definierade. Användningen av termer och allmänord är beroende av i vilket sammanhang kommunikationen sker. Inom de olika fackområdena används fackspråk, dvs. termer, för fackspråklig kommunikation. För kommunikation med allmänheten använder experterna allmänspråk, dvs. allmänord av termer. För snabb kommunikation kolleger emellan behövs dessutom det vardagliga fackspråket, jargongorden. Till exempel på medicinskt fackspråk kommunicerar man med termen *appendicit*, som i medicinskt allmänspråk heter *blindtarmsinflammation*. I den medicinska jargongen använder kolleger och sjukvårdspersonal förkortningen *app*. Liknande exempel finns givetvis också inom andra fackområden.

Terminologiarbete inom socialvården

Syftet med att skapa termer inom ett visst område är att terminologin behövs för entydig och effektiv kommunikation inom och mellan yrkesgrupper. Åsa Holmér beskrev terminologiseringen av allmänorden *brukare* och *boende* som valts som termer inom socialvården. Hon redogjorde för hur termerna valts och vilka definitioner som uppställtts för dem.

Utgångspunkten för termen *brukare* var att inom socialvården få en enhetlig term som motsvarar begreppet *patient* inom sjukvården. För ändamålet tillsatte svenska Socialstyrelsen en arbetsgrupp med uppgiften att hitta en term för ett samlande begrepp för alla som får insatser från socialtjänsten. Bland de olika synonymerna som redan användes, t.ex. *brukare*, *användare*, *servicetagare*, *omsorgstagare*, *klient* och *kund* stannade man för *brukare* som samlande begrepp. Det gjorde man för att ordet redan användes rätt allmänt och för att det i begreppet ingick delaktighet och medansvar i aktiviteten att ta insatser i *bruk*. För *brukare* utarbetades sedan definitionen "perso-

ner som får, eller är föremål för en utredning om att få, individuellt behovsprövade insatser från socialtjänsten".

För att termen *brukare* inte ska missförstås kan den förtydligas som *brukare av socialtjänst*. Den avser då alla som får något slag av individuellt riktade insatser från socialtjänsten. Däremot kan den som använder sig av andra än individuellt inriktade insatser från den offentliga sektorn kallas *medborgare*. Socialstyrelsen avråder från *klient* som samlande begrepp. Däremot kan *klient* användas för en person som vid ofta regelbundet återkommande möten och delvis med egen medverkan får hjälp av till exempel en socialarbetare vid ett socialkontor, en kurator eller psykolog vid en beroendemottagning. Socialstyrelsen avråder också från *kund* som samlande begrepp. Kund är inte en lämplig term för socialvården bl.a. för att en kund kan välja mellan olika varor och tjänster, vilket inte är möjligt i fråga om de individuellt behovsprövade insatserna från socialtjänsten.

Inom socialvården behövdes också en term för de insatser socialvården har i fråga om bostäder. Allmänordet *boende* innefattar betydelserna "bostad", "den som bor", "det att bo". Vid valet av *boende* till term inom socialvården uteslöt man de tre andra betydelserna för allmänordet och stannade för att definiera begreppet för *boende* som "organisatorisk enhet som yrkesmässigt bedriver socialtjänst i form av att tillhandahålla bostäder eller platser för heldygnsvistelse på uppdrag av socialnämnd eller motsvarande i kombination med insatser och som har tillgång till personal med relevant kompetens för dessa insatser".

Kraven på allmänord som termer

Åsa Holmér sammanfattade vilka krav som ställs på allmänord som används som facktermer. För att ett ord eller uttryck i allmänspråket ska väljas till fackterm ska det vara spritt inom ett visst fackområde, det ska vara använt av fackexperter och

begreppet bakom termen ska vara definierat. En term kan vara ett enkelt ord, en sammansättning, flerordsterm eller förkortning.

Termer ska dessutom vara anpassade till svenskan (ex. *e-posta*, *mejla* i st.f. maila), vara genomsynliga, precisa, språkekonomiska (*betalkort* i st.f. betalningskort) och de bör inte vara missvisande. Avslutningsvis gav Åsa Holmér några råd om hur termer bör hanteras vid översättning. Det är viktigt att ta reda på vilken ekvivalent som är den

etablerade. Det är den som ska användas också vid upprepningar, även om det kan låta tråkigt. Alternativt kan man ersätta termen med en mera generell term. Ytterligare är det viktigt att avgöra om begreppet bakom termen behöver förklaras eller om det behövs information om själva termen. Sådant är det bra att tänka på i synnerhet om termen även används som allmänord.

 Gunilla Garoff

NY SEKRETERARE FÖR NÄMNDEN

Gunilla Garoff har gått i pension och Kitty Fogelholm har tagit över uppgiften som sekreterare för Statsrådets svenska språknämnd.

Kitty Fogelholm har arbetat som translator vid Svenska språkenheten (tidigare Statsrådets translatorsbyrå) i tre år. Hon är juris kandidat, har studerat svensk översättning vid Helsingfors universitet och deltagit i en utbildning i författningsöversättning vid Palmenia. Som sekreterare för nämnden sedan november 2014 har Kitty

hunnit sköta bl.a. nämndens höstseminarium och nyårslunchen för nämnden och de sakkunniga i nämnden.

Men vem är Kitty? Som kollega till Kitty kan jag beskriva henne som en glad och öppen person. På sin fritid är Kitty en ivrig amatörkock som samlar på kokböcker, och hon är också gärna ute och rotar i rabatterna eller plockar svamp. Hennes inställning till livet i allmänhet är också jordnära. "Jag tror på sunt bondförnuft", säger Kitty.

Kitty tycker sekreteraruppgiften är ett trevligt tillägg i arbetet som translator och hon ser fram emot att få bekanta sig med nya sakkunniga människor. Utöver sekreteraruppgiften är Kitty också kontaktperson för Slafarbetsgruppen. Det betyder att hon tar emot frågor och kommentarer och sammanställer dem för uppdateringen av Slaf (handboken Svenskt lagspråk i Finland). Arbetet med den nya upplagan pågår, och Kitty är alltså den man kan kontakta om man vill vara med och påverka innehållet i nya Slaf. Har du förslag eller kommentarer angående Slaf, kontakta Kitty per e-post på adressen kitty.fogelholm@vnk.fi.

I nämndärenden kan du kontakta Kitty även per telefon: 050 5725287.

 Nina Forssell
Svenska språkenheten, statsrådets kansli

ATT ÖVERSÄTTA AVTAL

Institutet för de inhemska språken arrangerade den 14 november 2014 en kurs i avtalsöversättning i samarbete med Hugo Bergroth-sällskapet. I programmet ingick både konkreta exempel och övningar i översättning av avtal samt information om avtalsrätt och avtalsgrunder. Också språkvårdens synpunkter på avtal och klarspråk togs upp.

Terminologi och fraseologi

Dagen inleddes med en presentation av *Rune Skogberg*, språkexpert vid Telia Sonera. Han började med att utreda begreppet *avtal*. Ett avtal är en ensidig eller ömsesidig *utfästelse* att t.ex. överlåta ett föremål eller utföra en tjänst. Ensidigt förpliktande är t.ex. ett gåvoavtal, medan en överenskommelse mellan två eller flera parter är ömsesidigt förpliktande.

De översättningsproblem vi stöter på när vi översätter avtal från finska till svenska (eller vice versa) kan vara *pragmatiska*, *konventionsrelaterade*, *lingvistiska* eller *texts specifika*.

Ett exempel på *pragmatiska* problem är att man i Sverige och Finland har olika kulturspecifika begrepp; olika namn på myndigheter (*ministerium* respektive *departement*) och olika termer (*personbeteckning* i Finland, *personnummer* i Sverige).

Konventionsrelaterade är bl.a. olika genrekonventioner. Genrekonventioner handlar om att man måste "känna igen sig" i en text, se att det är fråga om ett avtal. Man måste följa allmänna stilkonventioner (typiska ordvändningar). När man översätter juridisk text blir det ofta en balansgång mellan språkvård och exakta juridiska termer. Ett annat konventionsrelaterat problem har att göra med olika sätt att återge mått och datum (*kilometer – mil*).

Lingvistiska problem handlar om olikheter mellan finskan och svenskan. Medan finskan använder mycket substantivkonstruktioner är svenskan verborienterad. Handlingar, processer och tillstånd uttrycks vanligen med verb. I svenskan används adverbfraser och adverbiala bisatser, bl.a. temporalala (*när*) och kausala (*eftersom*).

Finska och svenska begrepp kan också delvis vara semantiskt olika. Ett exempel som gäller telefoner är finskans "puhelinliittymä" (för tele-

fonanslutning). I Sverige talar man om telefonabonnemang.

I Finland översätter vi ofta "pääkäyttäjä" med huvudanvändare, medan man i Sverige använder (huvud)administratör.

Redundans (flera ord i finskan) är ett annat exempel på lingvistiska skillnader. I svenskan använder vi bestämd form (avtalet), medan man på finska måste använda flera ord ("tehty sopimus") eller upprepa substantivet (XX-palvelu).

Passivkonstruktioner uppfattas ofta som ett problem vid översättning från finska till svenska, men i fråga om avtal är det i allmänhet inget större problem. Det är också något av en myt att finska avtal skulle innehålla mera passiva former än svenska.

De *texts specifika* problemen handlar om otydlighet i källtexten och om att meningarna är långa och informationstäta.

Vad sägs om följande exempel med flera genitivkonstruktioner: "Pääkäyttäjän ja muiden Viestintäkanava-palvelun sisältöä hallitsevien käyttäjien työasemien vaatimus on..."

Förslag till översättning: "När det gäller de arbetsstationer som används av huvudadministratören och andra användare för att administrera tjänstens innehåll är kravet..."

Rune Skogberg tog också upp några vanliga finska ord och uttryck som ibland kan vara problematiska att översätta. Det finska ordet "edellyttää" översätts i Finland ofta slentrianmässigt med "förutsätta", som är en "statistisk finlandism" i avtal. I avtal passar ofta "kräva" bättre, till exempel: "Lain edellyttämät toimenpiteet" – "Åtgärder som krävs enligt lag".

Föreläsningen avslutades med en jämförelse mellan prov på hur några typiska punkter i avtal for-

muleras på finska och svenska. En avtalspunkt om force majeure (ylivoimainen este) formuleras i svenska med en enda lång mening med en uppräknings av olika typer av oöverstigliga hinder: "Om part förhindras att fullfölja detta avtal till följd av krig, upplopp ... skall detta utgöra befrielsegrund som medför framflyttning av tidpunkt för prestation och befrielse från skadestånd och andra påföljder". I finskan skulle en motsvarande uppräknings i en enda mening vara för otymplig. I stället har man delat upp punkten i två meningar, där huvudinnehållet anges i den första meningen: "Jos jompikumpi osapuolista ei pysty noudattamaan tätä sopimusta ylivoimaisen esteen vuoksi, hänet vapautetaan ... I den andra meningen finns en uppräknings av vad som anses vara oöverstigliga hinder.

Avtal – en rättsligt bindande överenskommelse mellan två parter om deras rättigheter och skyldigheter gentemot varandra. Synonym: *kontrakt* (används främst om skriftliga avtal). <https://lagen.nu/begrepp/Avtal>

Utfästelse (på finska *sitoumus*) – en juridisk term för det fall att någon tagit på sig en förpliktelse som kan göras rättsligt gällande av en annan. Det kan innebära en förpliktelse att göra något (t.ex. utföra en tjänst) eller att avstå från att göra något, t.ex. sälja eller pantsätta egendom (negativklausul) eller från att avslöja affärshemligheter (sekretessklausul).

Några fraser i avtal:

- erottamaton osa sopimuksesta – integrerad del av avtalet (inte: oskijakittinen del av avtalet)
- parhaaksi katsomallaan tavallaan – efter eget gottfinnande
- parhaaksi katsomillaan ehdoilla – villkor som N.N. anser lämpliga (obs! ingen komparation)
- soveltamisjärjestys – prioriteringsordning (tillämpningsordning är en finlandism)
- laissa/ehdoissa määritellyin rajoituksin – med de inskränkningar som föreskrivs i lagen/med de begränsningar som anges i villkoren
- perustellusta syystä – av giltiga skäl, av berättigade skäl ("av välgrundade skäl" är inte avtalssvenska)
- perusteltu syy olettaa – goda/starka skäl att anta, befogat att anta
- poiketen, t.ex. "sopimuksesta poiketen" – med avvikelser från

Avtalsrätt och avtalsvillkor

Affärsjuristen *Tove Markelin* talade om grunderna i avtalsrätt och om tolkning av avtalsvillkor.

Ett avtal har flera syften. Dels är det ett slags guide för samarbetet. Hur ska avtalets syfte förverkligas? Vilken är bakgrunden och vilken är parternas målsättning? Ett avtal kan också vara en manual: hur ska en viss fråga lösas, vad ska man göra i en viss situation?

Avtalsfrihet och formfrihet

Vid utformningen av avtal ska generell lagstiftning, bl.a. rättshandlingslagen och köplagen, följas.

För avtal gäller principen att den svagare parten skyddas, t.ex. vid konsumentavtal och kreditgivning. För vissa avtalstyper finns specifika bestämmelser, bland annat för avtal om fastigheter, hyra, arbetsrätt och familjerättsliga ärenden.

Ofta används standardavtal, dvs. samma avtal för många avtalsförhållanden. De kan vara branschspecifika massavtal eller ömsesidigt utarbetade avtal. Konsumentskyddet ställer vissa krav på innehållet.

Tolkning av avtal

Avtal kan inte läsas lösryckta från kontexten. Ett avtal är aldrig komplett utan måste ofta tolkas och kompletteras. Därför är det viktigt att ett avtal innehåller riktlinjer för tolkning och utgångspunkter för jämkning. Då kan man ibland undvika dyra tvister.

Utgångspunkten för tolkning av avtal är parternas gemensamma syfte. Om båda parter förstått avtalets innehåll och betydelse utgår man från den gemensamma uppfattningen även om den inte motsvarar ordalydelsen i avtalet.

När man ska fastställa det gemensamma syftet eller den gemensamma uppfattningen utgår man i första hand från omständigheterna vid avtalsförhandlingarna, från praxis mellan parterna och från seder och bruk inom branschen. Man utgår från den betydelse ett villkor har enligt allmänt språkbruk, men beaktar också specialtermer och

branschspecifikt språk. Ett avtal ska tolkas som en helhet. Ett individuellt förhandlat villkor har företräde framom ett standardvillkor.

En allmän regel är också att oklarheter tolkas till nackdel för den som upprättat avtalet. Vid ett konsumentförhållande tolkas t.ex. ett avtal till nackdel för näringsidkaren.

Om ett avtal är oklart formulerat är det en nackdel för båda parterna, eftersom det kan leda till kostnader och ovisshet. Det är bra att i avtal ta med klausuler som förklarar syftet, bakgrunden, parternas avsikter, följderna av uppsägning, sade Tove Markelin.

Avtal i översättning

Vid översättning av avtal måste utgångspunkten vara att det juridiska innehållet inte ändras. Om flera språkversioner är i kraft samtidigt anges en version som huvudspråket. En utmaning vid översättning av juridiska texter är begrepp som är nära varandra rent språkligt, men vilkas innebörd kan variera.

Exempel på rubriker i avtal

Parterna
Bakgrund
Syfte/målsättning
Definitioner
Köpesumma/betalning/ränta
Äganderättens övergång
Sekretess
Uppsägning/hävning/följder

Centralhandelskammaren rekommenderar att företag använder modellklausuler.

Exempel på skiljeklausuler och information om skiljeförfarande finns på <http://arbitration.fi>
Centralhandelskammarens skiljedomsinstitut
Incoterms (International commerce terms)
Internationella handelskammaren
<http://www.iccwbo.org>

Behöver vi ord som "köpeskilling"?

Hur hårt får man klarspråkifiera avtalstext, frågade språkvetaren Jenny Sylvén, som är forskare vid Helsingfors universitet.

För avtal gäller samma sak som för andra texter, man ska utan orimliga ansträngningar kunna ta del av information som berör en själv.

Vem ska läsa din text?

Börja med att fråga vem som ska läsa och förstå avtalet. Är det en jurist, kund, leverantör, arbetsgivare eller arbetstagare. Anpassa språket så långt som möjligt till målgruppen. Undvik jargong och fackuttryck som är svåra att förstå! Förklara sådana termer som behöver förklaras eller välj andra ord. Ett avtal är en överenskommelse om gemensamma spelregler som formuleras så att alla inblandade förstår.

Skriv enkelt

Skriv "om" i stället för "i händelse av att" och "annars" i stället för "om så inte är fallet".

Genom att ersätta långa, föråldrade konstruktioner med korta och enkla, gör man texten lättare att uppfatta.

Skriv kort

Långa texter är inte bättre än korta, men korta meningar är inte nödvändigtvis bättre än långa. Använd cirka 20 ord per mening, men variera meningslängden, uppmanade Jenny. Strukturen avgör, belys orsakssamband.

Exempel på förenkling

Jenny Sylvén avslutade med att analysera och förenkla några exempel på avtalstext.

Den ursprungliga texten:

- Entreprenören förutsätts överta arbetsområdet i det skick det hade vid tiden för avgivandet av anbudet. Om arbete inom arbetsområdet skall utföras före entreprenadens påbörjande, förutsätts arbetsområdet övertaget i det skick det kunnat antas befinna sig i efter ifrågavarande arbetes utförande.

Förenklad version:

- Entreprenören förutsätts överta arbetsområdet i samma skick som när anbudet gavs.
- Om det ska utföras något arbete på arbetsområdet innan den avtalade entreprenaden påbörjas, förutsätts arbetsområdet överläm-

nas till entreprenören i ett skick som är väntat efter motsvarande arbete.

Allmänna klarspråkstips:

Definiera syftet med texten: Vad ska läsaren göra efter att ha läst den?

Föreställ dig vilka frågor läsaren kan tänkas ha och besvara dem i texten.

Ta bara med den information som behövs och stryk resten,

Undvik att skriva:

Abstrakt

Långt

Passivt

Jargong

Förkortningar

Grader av dunkelhet:

Jämför:

Den tidsfrist som gäller för inlämnandet av ansökningar är den 31 december 2014.

Sista inlämningsdag: 31 december 2014.

 Birgitta Turunen
Svenska språkenheten, statsrådets kansli

AKTUELLA TERMER

— TRANSSEXUALITET OCH KÖNSTILLHÖRIGHET

I samband med en proposition som överlämnades till riksdagen hösten 2014 aktualiserades termer som gäller transsexualitet och könstillhörighet. Propositionen gällde en ändring av lagen om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet (563/2002). I lagen föreskrivs om villkoren för att en transsexuell persons juridiska kön ska kunna fastställas så att det motsvarar det kön som han eller hon själv upplever sig tillhöra. Dessutom innehåller lagen bestämmelser om rättsverkningarna av fastställandet av könstillhörigheten.

Under de drygt tio år som denna lag varit i kraft har det skett en utveckling på området. Som det sägs i inledningen till propositionen har man under 2000-talet kritiskt börjat granska villkoren för fastställande av könstillhörighet utgående från de grundläggande rättigheterna och de mänskliga rättigheterna. Denna utveckling återspeglas också i terminologin.

I propositionen, som sedan förkastades i andra behandling, föreslogs att lagens rubrik ändras till lag om fastställande av könstillhörighet.

Terminologin diskuteras också i Sverige

Termer inom detta område är aktuella också i vårt grannland. I juli 2014 tillsattes i Sverige en utredning som rör vissa termer som gäller transsexualitet och könstillhörighet: kommittédi-

rektiv 2014:115 Stärkt skydd för transpersoner och översyn av vissa termer.

Enligt uppdraget ska utredaren överväga om termen *könsöverskridande identitet eller uttryck* ska ändras i de författningar där den förekommer.

”Termen könsöverskridande identitet eller uttryck har sedan den infördes som ny diskrimineringsgrund i diskrimineringslagen den 1 januari 2009 mötts av kritik, inte minst från individer som grunden är avsedd att skydda. Kritiken har huvudsakligen gått ut på att den valda formuleringen är skriven med ett avvikarperspektiv, dvs. att den utgår från en uppfattning om normen och definierar dem som inte följer denna. Den nuvarande formuleringen avviker också från benämningen i internationella dokument. Diskrimineringsombudsmannen undviker i sitt

arbete att använda termen könsöverskridande identitet eller uttryck och regeringen har inte varit terminologiskt konsekvent.

Definitionen av grunden könsöverskridande identitet eller uttryck i diskrimineringslagen har också kritiserats. Bland annat har skrivningen "annat kön" och det faktum att definitionen tar sikte på en viss form av identitet, dvs. någon som inte identifierar sig som kvinna eller man, ifrågasatts. Det finns därför skäl att överväga dels om termen könsöverskridande identitet eller uttryck kan ersättas med en annan term, dels om det är möjligt att formulera definitionen annorlunda."

Transsexuella, transpersoner, cispersoner

Transsexuell förefaller vara den vedertagna termen i Sverige. Den används i lagstiftningen som allmän term bl.a. i lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall (1972:119), i en förordning om statsbidrag (2008:349) och i regeringens proposition 2012/13:107 om upphävande av kravet på sterilisering för ändrad könstillhörighet.

I Finland har det också framförts åsikter, bl.a. på olika bloggar, att det finska ordet "transsukupuolinen" borde översättas med "transkönad", med motiveringen att begreppet omfattar mycket mer än sexualitet.

Även termerna *transperson* och *cisperson* används. Termen *transkönad* förefaller användas mera i Finland. Denna term förekommer bl.a. i utlåtanden av jämställdhetsombudsmannen 2011 och 2012 och på flera webbsidor i Finland (t.ex. www.regnbagsankan.fi)

Könstillhörighet och juridiskt kön

Den nuvarande lagens rubrik är på finska "Laki transseksuaalin sukupuolen vahvistamisesta". På svenska är rubriken "Lag om fastställande av transsexuella personers könstillhörighet". Finskans "sukupuoli" översätts i lagen genomgående med "könstillhörighet".

Termen "könstillhörighet" används också i Sverige, både i lagen om fastställande av könstillhörighet i vissa fall och i vissa förordningar (bl.a. 2009:1243)

Juridiskt kön används t.ex. på RFSL:s sidor (www.rsf.se) samt i en färsk utredning "Juridiskt kön och medicinsk könskorrigering (SOU: 2014:91). Det förefaller som om könstillhörighet och juridiskt kön i vissa fall används synonymt.

Könskorrigering – könsbyte

Könsbyte används i 6 § i den nuvarande lagen som översättning av "sukupuolen muuttaminen". I Sverige används könskorrigering och *könskorrigerande operation* bl.a. i 10 § i författningsförslaget "Ändrad könstillhörighet – förslag till ny lag SOU 2007:16" och i Socialstyrelsens "Transsexuella och övriga personer med könsidentitetsstörningar. Rättsliga villkor för fastställelse av könstillhörighet samt vård och stöd".

Terminologin kring transsexualitet och könskorrigering har väckt diskussion också i andra europeiska länder i samband med aktuella lagstiftningsprojekt. Det är en diskussion med inte endast språkliga utan också samhälleliga dimensioner, bl.a. när det gäller mänskliga rättigheter.

 Birgitta Turunen
Svenska språkenheten, statsrådets kansli

Några begrepp:

cisperson – "en person som känner sig bekväm i det kön som registrerades i folkbokföringen när han eller hon föddes och som identifierar sig och uttrycker sig i enlighet med normen för det från födseln bokförda könet" (cis, latin för "på samma sida")

transperson – "samlingsbegrepp för personer som inte upplever sig som cispersoner" (trans, det latinska prefixet för "på andra sidan om")
Källa: proposition 2012/13:107

Könskorrigering – den medicinska och juridiska process transsexuella går igenom för att ändra sin juridiska och medicinska tillhörighet.

HBTQ – förkortning för "homosexuella, bisexuella, trans- och queerpersoner"

HBT – förkortning som användes tidigare

HELSINGFORSREGIONEN OCH HUVUDSTADSREGIONEN

— SÅ LIKA, MEN ÄNDÅ INTE

I förvaltningstexter bollas det ofta med olika uttryck för regioner och områden, mer eller mindre tydligt avgränsade och definierade. Inte minst den senaste tiden har olika områdesindelningar diskuterats flitigt i och med att kommunreformen och metropolpolitiken varit heta ämnen och staten och kommunerna ingått olika samarbetsavtal.

Två regioner som spontant kan tyckas vara synonyma, om man ser till benämningen, är huvudstadsregionen och Helsingforsregionen. Även om man i allmänspråket inte nödvändigtvis gör någon större skillnad mellan dem finns det skäl att vara extra uppmärksam i förvaltningssammanhang.

Att **huvudstadsregionen** inbegriper fyra städer är rätt klart: Helsingfors, Esbo, Vanda och Grankulla. När vi använder benämningen **Helsingforsregionen** hänvisar vi däremot till en betydligt större helhet på 14 kommuner: Helsingfors, Esbo, Vanda, Grankulla, Hyvinge, Träskända, Kervo, Kyrkslätt, Mäntsälä, Nurmijärvi, Borgnäs, Sibbo, Tusby och Vichtis. Helsingforsregionen består alltså av huvudstadsregionen och tio **kranskommuner** (fi. kehyskunnat, även KUUMA-kunnat).

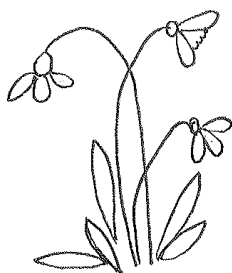
Tillsammans står Helsingforsregionens kommuner för ungefär en fjärdedel av landets befolkning, och de har sökt samarbetslösningar bland annat när det gäller markanvändning, boende och trafik.

De senaste åren har också ordet **metropolområde** använts flitigt. På allmänt plan avser metropolområde en storstadsregion med närliggande områden som utgör en geografisk och funktionell helhet enligt vissa fastställda kriterier (och som med europeisk måttstock har ca 1–1,5 miljoner invånare). I utredningarna kring Helsingfors metropolområde är det Helsingforsregionen, dvs. helheten på 14 kommuner, som hittills ansetts sammanfalla med definitionen på ett metropolområde.

Källor:

www.vm.fi > Projekt och lagberedning > Kommunreformen > Metropolpolitiken
www.kuuma.fi
Kommunstrukturlagen (1698/2009, ändr. 478/2013)

 Eva Orava
Svenska språkenheten, statsrådets kansli

SLAFTIPS

Vi handskas dagligen med en del helt vanliga adverb och adjektiv som i vissa fall har etablerad betydelse i våra texter och ibland kan översättas mera fritt. I många fall är det fråga om att de finska orden översätts helt olika på svenska beroende på sammanhang.

Asianmukaisesti

Behörigen, på behörigt/rätt/tillbörligt/lämpligt sätt, på ett riktigt sätt, som sig bör, fackmässigt m.fl. (inte "vederbörligen")

Erikseen, erillinen, erinäinen

Särskilt eller separat beslut, brott etc. (i allmänhet inte "skilda", som betyder varierande, olika). Frågor kan behandlas var för sig (inte "skilt för sig"). I fråga om något föreskrivs särskilt eller separat.

erinäiset säännökset = *särskilda bestämmelser*

erityiset säännökset = *särskilda bestämmelser*

Kommentar: I vår lagstiftning motsvaras finskans erityissäännökset i regel av specialbestämmelser på svenska. Samma finska ord motsvaras i EU-lagstiftningen av särskilda bestämmelser. Ordet särbestämmelser förekommer i bl.a. rikssvenska propositionstexter i liknande sammanhang, men inte i själva författningstexterna. Ordet används inte heller i vår lagstiftning.

Huomattava, tuntuva, merkittävä

Dessa finska ord har ungefär samma betydelse, men de svenska motsvarigheterna är mer nyanserade. **Huomattava** kan vanligen översättas med *avsevärd, ansevärd, betydande*, ibland friare med *mycket stor*. **Merkittävä** kan vanligen översättas med *betydande*.

Kännbar har en mer konkret valör än **tuntuva** och bör användas bara om något som faktiskt "känns", oftast på ett otrevligt sätt. Man kan tala om kännbara skador, förluster eller utgifter, men inte om kännbara vinster eller inkomster.

Märkbar betyder inte detsamma som *avsevärd*, utan något som kan uppfattas med sinnen, som är tydligt, påtagligt.

Laadukas

Högklassig, högkvalitativ, förstklassig, prima, kvalitets-, av/med hög kvalitet (undvik kvalitativ)

Kommentar: Kvalitativ betyder oftast "som har med kvalitet att göra", jfr kvantitativ.

Pysyvä

Bestående, permanent, ständig, fast, stående m.fl. Jfr Vakinainen, vakituinen

pysyvä asiantuntija = *permanent sakkunnig*

pysyvä edustusto = *ständig representation*

pysyvä haitta = *bestående men*

pysyvä haitta-aste = *bestående invaliditetsgrad*

pysyvä oleskelulupa = *permanent uppehållstillstånd*

pysyvä toimipaikka = *fast driftställe/verksamhetsställe*

pysyvä valtuutus = *stående fullmakt*

jos korkein oikeus jättää pysyväksi hovioikeuden ratkaisun lopputuloksen = *om högsta domstolen fastställer hovrättens domslut*

laki on sama, jos hovioikeuden ratkaisu jää pysyväksi sen vuoksi, että ... = *detsamma gäller om hovrättens avgörande står fast för att/med anledning av att ...*

Kommentar: pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyt tilat = utrymmen som används för boende av permanent natur (se Språkråd 2/2013).

Nina Nissas

Svenska språkenheten, statsrådets kansli

NÄMNDEN REKOMMENDERAR

Det könsneutrala personliga pronomenet *hen* tas in i nästa upplaga av Svenska Akademiens ordlista (SAOL) som utkommer i april. Ordet kommer att ha två betydelser i SAOL: dels används *hen* som alternativ till *han eller hon*, dels som beskrivning av ett tredje kön.

Enligt den nyaste upplagan av Myndigheternas skrivregler, som ges ut av Språkrådet i Sverige, kan *hen* användas i myndighetstexter. Det påpekas att eftersom *hen* är ett nytt ord, får man ta ställning från fall till fall om ordet bör användas.

Statsrådets svenska språknämnds rekommendation är att *hen* kan användas i informella texter och motivtext som alternativ till uttryck som *han eller hon* eller *vederbörande* i fall där köns-tillhörigheten är okänd, oväsentlig eller ska otydliggöras.

I fråga om användningen av *hen* i lagtext förhåller sig nämnden avvaktande i väntan på erfarenheter från Sverige.

PÅ NYA PLATSER

Vem	Var	Varifrån	Tfn/e-post
Gunilla Garoff	Pensionerad fr.o.m. 1.1.2015	Svenska språkenheten	
Elin Lundsten	Svenska språkenheten fastanställd 1.1.2015		0295160274 elin.lundsten@vnk.fi
Nina Nissas	Svenska språkenheten tillbaka från tjänstledighet 1.4.2015	Riksdagen	0295160262 nina.nissas@vnk.fi
Marika Paajanen	Pensionerad fr.o.m. 1.3.2015	Svenska språkenheten	

Språkvårdsdag

på Hanaholmen tisdagen den 19 maj 2015

Tema: *Språkets byggstenar*

8.30 Morgonkaffe med smörgås, anmälning

9.00 Välkommen

Maria Romantschuk, programchef, Hanaholmen

Sten Palmgren, ordförande, Hugo Bergroth-sällskapet

Skriva svenska utan grammatik?

Om att undervisa översättning och skrivande för icke-språkvetare

Jannika Lassus, lektor, Svenska handelshögskolan

Grejen med grammatik

Sara Lövestam, författare, radioröst, krönikör och lärare i svenska för invandrare

10.30 bensträckare

Kom så balar vi taklänges (*pecha kucha*)

- om språkliga sandlådslekar och familjär formuleringskonst

Katarina von Numers-Ekman, modersmåls lärare, läsambassadör

Från byggstenar till informationsdynamik

Ann-Marie Malmsten, lagstiftningsråd, Justitieministeriet

Nina Martola, avdelningsföreståndare, Institutet för de inhemska språken

Mona Forsskähl, professor, Tammerfors universitet

11.45 Utdelning av språkpriset och språksporren

Sten Palmgren, Hugo Bergroth-sällskapet

NN, Svenska kulturfonden

12.00 LUNCH

13.30 Kan jag lita på min svenska?

En (professionell) ordbrukares knep och strategier.

Mårten Westö, författare, översättare

Fö vii talar tu så dee? (*pecha kucha*)

Mina språkliga val som österbottning, nylänning, modersmåls lärare och mamma

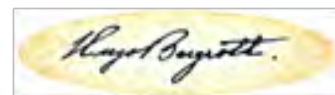
Pamela Granskog, biträdande rektor, Helsingfors arbis

14.30 Kaffepaus

I sig själva nog - om facktermer och andra ord

Henrik Nilsson, terminolog, TNC, nationellt svenskt centrum för terminologi och fackspråk

16.00 Språkvårdsdagen är slut

Hugo Bergroth-sällskapet

Institutet för de inhemska språken www.sprakinstitutet.fi

Hanaholmen – kulturcentrum för Sverige och Finland www.hanaholmen.fi

STATSRÅDETS KANSLI